

Tyresö kommun
Barn- och utbildningsförvaltningen
Frida Ryholt
Utredare
08-578 29 519
frida.ryholt@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE

2019-08-08

1 (8)

Diarienummer

2019/BUN 0207 001

Barn - och utbildningsnämnden

Svar på motion om att utvärdera inkludering av elever i grundskolan

Barn- och utbildningsförvaltningens förslag till barn- och utbildningsnämnden för beslut i kommunfullmäktige

- Motionen anses besvarad

Barn- och utbildningsförvaltningen

Elisabet Schultz
Tf förvaltningschef

Beskrivning av ärendet

Inger Gemicioglu har för Vänsterpartiet inkommit med en motion gällande att utvärdera inkludering av elever i grundskolan. I motionen framgår att lite forskning finns om utfallet av inkluderingsideologin och motionären efterfrågar

därför både kvalitativ och kvantitativ data. Vänsterpartiet föreslår en utvärdering till exempel genom enkät, djupintervjuer med rektorer, lärare, specialpedagoger, föräldrar och de äldre eleverna. Vänsterpartiet yrkar att systemet med inkludering snarast utvärderas i enlighet med motionens intentioner.

Sammanfattning

I motionssvaret redovisar förvaltningen inkluderingsbegreppet som är mångfaciteras. Redovisning görs av slutsatser och skillnader mellan tankegångar som fanns under FoU-programmet inkluderande lärmiljöer 2012-2015 och idag, 2019. Förvaltningen ser svårigheter i att kunna ge en heltäckande bild genom att utvärdera inkluderingsarbetet genom djupintervjuer och enkäter och koppla inkluderingsarbetet till kunskapsresultat, motionen anses besvarad.

Förvaltningens redovisning

Vad betyder inkludering

Inkludering är ett begrepp som kan tolkas på flera olika sätt. Texter med begreppen ”inclusion” och ”inclusive education” är många. Det har använts i olika sammanhang med olika syften. På 1950-talet diskuterades begreppet inclusion i USA som ett led i medborgarrättsrörelsen.¹ Inom forskningen talas det om inkluderingsrörelsen och inkludering direkt kopplade till utbildningssammanhang i Sverige. Ofta diskuteras organisering av skola i samband med att inkludering diskuteras. Diskussioner har pågått kring optimal organisering av skola, allt sedan grundskolan inrättades på 1960-talet.² Det har funnits ett missnöje, mot en organisation där elever med särskilda behovs placeras i specialskolor medan andra går i ”normalskola”, i amerikans litteratur kallas det för dual systems. I extremfallet är dessa skolor helt åtskilda från varandra, i andra fall är systemen mer samordnade och integrerade med varandra. I dagens svenska skola finns en blandning av olika grad av skilda

¹ Persson, B. & Persson, E. (2012). *Inkludering och måluppfyllelse: att nå framgång med alla elever*. (1. uppl.) Stockholm: Liber

² Nilholm, C. (2019). *Inkluderande undervisning vad kan man lära av forskningen*. Johanneshov: MTM

system genom särskola, specialskola och särskilda undervisningsgrupper som har olika mycket kontakt med den ordinarie klassrumsundervisningen.³

Vad är en inkluderande skola?

Begreppet inkludering finns inte i de svenska styrdokumenterna för skolan. Däremot finns det i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Flertalet menar att inkluderingsbegreppet genomsyrar läroplanen för grundskolan (Lgr 11), barnkonventionen och Salamancadeklarationen.⁴

Vad som innefattas i en inkluderande skola har olika forskare och praktiker satt olika ord på. En uppfattning är att inkludering handlar om att undvika särlösningar utanför det vanliga klassrummet genom att till exempel lägga ner särskilda undervisningsgrupper. Dock finns det ytterst få studier som på ett vetenskapligt hållbart sätt kan fastslå samband mellan åtgärder på klassrumsnivå och en mer inkluderande skola.⁵

Det finns en gemensamorienterad definition av en inkluderande skola; Här lyfts *gemenskap* fram som den viktigaste faktorn i inkludering. Det innebär att stort tillit finns till varandra, till normer, regler och att det finns gemensamma mål. Gemenskap innebär också samspel, förståelse och utveckling genom att möta andra människor med olika bakgrund och erfarenheter. Andra inkluderingsförespråkare pratar mer om *demokratiska processer* på olika nivåer. Här är delaktigheten i lärandet viktig, alla elever ska känna sig socialt och pedagogiskt delaktiga. En radikal inkluderingsförespråkare vill ha ett skolsystem som är ansvariga för alla elever och inga separata grupper lösningar skapas (utöver ex ålder och boende). Olikheter ses som berikande och arbetsformerna handlar om att elever ska involveras med varandra.⁶

Forskare talar också om den individorienterad definition. Här ställs inkludering i relation till de enskilda elevernas trivsel i skolan, om de har goda sociala

---

³ Ibid

⁴ Ifous (2015). *Så här gör vi: tio vägar till inkluderande lärmiljöer : praktikernas rapport*. Stockholm: Ifous

⁵ Persson, B. & Persson, E. (2012). *Inkludering och måloppfyllelse: att nå framgång med alla elever*. (1. uppl.) Stockholm: Liber

⁶ ibid

relationer och om de når målen. Arbetsätt betonas inte. Den placeringsorienterade definitionen innebär att elever med särskilda behov befinner sig i det ”vanliga klassrummet”. Begreppet berör alltså var eleven fysiskt befinner sig i skolan. Här har man skalat av begreppet, användningsområdet för inkludering handlar bara om att alla elever går i samma klassrum, inga andra insatser görs. Denna definition kan ses som en missuppfattning, då forskarna är överens om att det krävs mer för inkludering, ändock används inkludering på detta sätt.⁷

Ytterligare definitioner av inkludering kan göras. Nedan har tolkning gjorts utifrån innebörden i en svensk eller nordisk kontext. Här görs definitionerna mer baserat på vad inkludering kan handla om, snarare än mer förklarade teoretiska indelningar. Inkludering kan handla om;

- Elever med olika slag av funktionsnedsättning eller i behov av särskilt stöd integreras från specialskolor eller specialklasser till ”vanlig” skola.
- Huruvida eleven är inkluderad i den pedagogiska verksamheten och det sociala samspelet.
- Huruvida barnen går i skolan överhuvudtaget. En inkluderande åtgärd kan vara att få eleverna till skolan.
- Tanken om ”En skola för alla”. En skola som välkomnar alla barn med likvärdighet som princip.
- Utbildning för alla eller Education for ALL (EFA). Utgår från FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, utbildning för alla
- En tankestil där inkludering utgör en vägledande princip för det pedagogiska vardagsarbetet.⁸

Projektet inkluderande lärmiljöer.

FoU-programmet Inkluderande lärmiljöer startade 2012 och pågick till 2015. Tolv kommuner medverkade med sammanlagt 31 skolor. Till projektet var forskare från Malmö högskola kopplade. Nära dialog skedde också med Specialpedagogiska Skolmyndigheten och Skolverket som även ekonomiskt stöttade vissa delar i projektet. Initiativet till projektet togs av Botkyrka kommun där funderingar uppstod kring tolkning av skollagens formulering om

---

⁷ ibid

⁸ Nilholm, C. (2019). *Inkluderande undervisning vad kan man lära av forskningen*. Johanneshov: MTM

att ge alla elever möjlighet att utvecklas så långt som möjligt (Skollag 2010:800 kap 1, 4§) och att särskilt stöd i första hand ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör. Endast om det finns särskilda skäl för det särskilda stödet får det ges enskilt eller i annan undervisningsgrupp och i så fall måste en utredning föregå beslutet (kap 3, 11 §).

Begreppet inkludering diskuterades inledningsvis i projektet för att hitta en gemensam definition. Tolkningen som projektet sedan använde sig av var att en inkluderande skola möter varje individ utifrån dess behov och anpassar sig till eleverna. De poängterade också att projektet gynnar alla elevers kunskapsutveckling socialt och kunskapsmässigt.⁹

Syftet med projektet var att utveckla en lärandekultur där inkludering, differentiering och delaktighet i gemenskapen är bärande värderingar och att inkludering betraktas som en gemensam angelägenhet för skolans alla aktörer. Forskarna hade fokus på hur kommunerna långsiktigt byggde upp organisation, administration och systematik för att kunna få det att fungera. Rapportering kring projektet har delats upp genom en slutrapport från styrgruppen där kommunens utvecklingsresor beskrivs, följt av en rapport som forskargruppen gjort och slutligen genom en rapport där praktiska exempel från verkligheten beskrivs.¹⁰

Inkluderingsprojektet Tyresö kommun

Tyresö började arbeta med inkludering hösten 2010 med fokus på att minska externa placeringar. Detta utvecklades senare till att även lägga ner interna grupper. Styrgruppen uttrycker i sin rapport att varje elev ska ha sin placering i en klass, har eleven behov av mindre sammanhang så ska detta vara för en kortare tid med ständig uppföljning för att så snart som möjligt komma tillbaka till vanlig klass. Tankesättet och arbetet med inkluderade lärmiljöer, utvecklades under projekttiden 2012-2015. Kommunen gick från en rumsrigg syn på begreppet till att även handla om förbyggande arbete och arbete med

⁹ Ifous (2015). *Att forma skolan efter eleverna: vägar till inkluderande lärmiljöer i tolv svenska kommuner: styrgruppens rapport*. Stockholm: Ifous

¹⁰ Ifous Malmö högskola (2015). *Från idé till praxis: vägar till inkluderande lärmiljöer i tolv svenska kommuner: forskarnas rapport*. Stockholm: Ifous.

värdegrund. Nätverk skedde med lärande och erfarenhetsutbyte. Värdegrundsdokumentet ”En skola för var och en” och inkluderande skola har funnits med i nämndplanen under 2012 till 2016 för att förankras hos politiker och verksamheter. Tanken med värderingsarbete och begreppet inkludering innebar att det genomsyrande synsättet ska vara att barn och elever får vara som de är och att olikhet ses som en tillgång och inte som ett hinder. Styrgruppen poängterar i sin slutrapport betydelsen av förankring på bred front och framhäver den centrala elevhälsan delaktighets betydelse. Självkritik är att den centrala elevhälsan i Tyresö involverades i värdegrundsprocessen först under senkvåren 2013, vilket var sent.¹¹

Under två år halverade Tyresö externa placering från cirka 50 till 25 höstterminen 2012. De medel som frigjordes placerades i verksamheten exempelvis genom socioekonomisk höjd skolpeng. Även internt lades grupper ner, hösten 2012 lades tre kommungemensamma grupper ner för elever med så kallad långsam inläring. Hösten 2015 förändrades finansieringssystemet för elever i behov av särskilt stöd, med tanken att rektorer skulle ha större möjlighet organisera sina skolor mer fritt.¹² Det fanns då formellt inga små undervisningsgrupper kvar. Eftersom ingången till projektet handlade om att minska små undervisningsgrupper, prioriterades istället antalet elevassistenter/resurspersonal i klassrummet.

Styrgruppen beskriver ett positivt resultat av inkluderingsarbetet som också innefattat att lägga ner grupper. De skriver att elever som tidigare gått i liten grupp genom placering i vanlig klass förbättrat sina resultat gällande meritvärde och andel behöriga till nationellt gymnasieprogram. De poängterar dock att mer tid behövs för att se om resultaten håller sig över tid och att uppgången kan kopplas till inkluderingsbegreppet.¹³

Förvaltningens bild har senare förändrats gällande den positiva effekten av nedläggning av alla små grupper. Signaler från vårdnadshavare och skolledare visar att inkluderingstanken som innebär att alla elever ska vara kvar i

---

¹¹ Ifous (2015). *Att forma skolan efter eleverna: vägar till inkluderande lärmiljöer i tolv svenska kommuner : styrgruppens rapport*. Stockholm: Ifous

¹² ibid

¹³ ibid

klassrummet inte fungerade fullt ut, framförallt inte för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Inkluderingsarbete i Tyresö kommun 2019

Sammanfattningsvis kan sägas att inkluderingsarbetet under 2010- 2015 hade två spår, ett som handlade om att minska särskilda undervisningsgrupper och ett som handlade mer om ett värderingsarbete.

Tanken gällande värderingsarbetet och att inkluderingsbegreppet innefattar; att barn och elever får vara som de är och olikheter ses som en tillgång och inte ett hinder, lever vidare på barn- och utbildningsförvaltningen på kommunen.

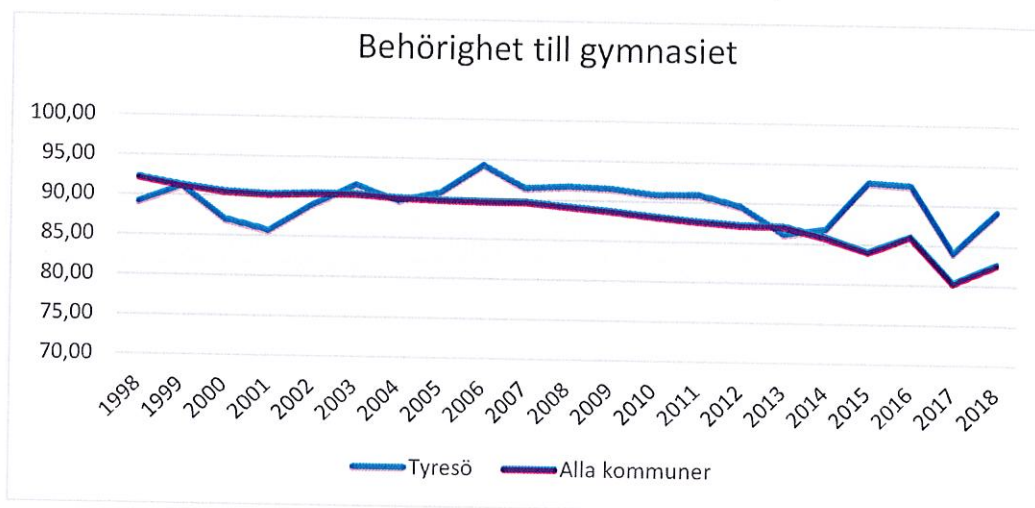
Däremot ser förvaltningen idag inte att inkludering går hand i hand med minskningen av särskilda undervisningsgrupper. Grundtanken är god att externa placeringar ska minimeras då Tyresö kommun kan ge god utbildning som kan tillgodose de allra flesta elever. I enstaka fall finns det undantag där det för barnets bästa är mer gynnsamt att gå på en extern skola. Tyresö har exempelvis idag inte någon skola med behandling. Det behöver finnas möjlighet för vissa elever, att få undervisning i mindre sammanhang, för att kunna tillgodogöra sig undervisningen på bästa sätt.

En kommungemensam lärstudion startade hösten 2018. Lärstudion är placerad och tillhör Kumla skola och intaget till lärstudion är kommunövergripande för elever med särskilda behov. På lärstudion är det en mindre undervisningsgrupper för elever med omfattande stödbehov. Grupperna har hög personaltäthet och tillgång till specialpedagogisk kompetens, miljön är anpassad. Hösten 2019 kommer det vara runt 18 elever totalt som går på lärstudion. Årskurs 1-6 kommer under hösten 2019 vara placerad och tillhöra Krusboda skola. Årskurs 7-9 är kvar på Kumla skola.

Utöver den kommunala lärstudion finns lokala studios på nästan alla grundskolor. Barn- och elevhälsan har påbörjat NPF-säkringen med alla grundskolor. Det har påbörjats en långsiktig satsning för att öka tillgängligheten i skolan. Struktur och tydlighet i både den fysiska och den sociala miljön ska leda till ett bättre lärande för barn och elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), men också för alla andra barn, genom NPF-säkring.

Kunskapsresultat kopplat till inkludering och organisation

Den dominerande forskningen visar att den enskilda läraren har en mycket stor betydelse för inläring.¹⁴ Trenden i dagens skolor är också att skolans socioekonomiska elevsammansättning har fått större betydelse för elevers betyg.¹⁵ Definiering av begreppet inkludering är mångfacetterat. Som motionen beskriver finns inte mycket forskning om utfallet av inkluderingsideologin. Det är flera olika faktorer som är med och bidrar till en stark resultatutveckling för elever både på enskild och på gruppnivå. Sedan två år tillbaka arbetar Tyresö kommun med resultatdialog och resultatsammanställningar från varje enskild skola där variabler som nämns i motionen tas upp och diskuteras. Per tertial görs delårsuppföljningar för nämnd där variabler som elevernas betyg, behörighet och frånvaro framgår. Utifrån den information vi har idag kan dessa variablers resultat inte kopplas direkt till inkluderingsarbetet i Tyresö kommun. Snarare lutar mönster mer åt att Tyresös resultat följer ett liknande resultat över tid som de nationella resultaten. Se variabel nedan;

Då det skett stor personalomsättning bland rektorer, skolledare och personal ser förvaltningen att det kan blir svårt att få en heltäckande bild genom att göra intervjuer och enkäter som utgår från inkluderingsarbetet som skedde 2010-2015 och dessutom koppla detta till resultat.

¹⁴ Hattie, J. (2014). *Synligt lärande: en syntes av mer än 800 metaanalyser om vad som påverkar elevers skolresultat*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.

¹⁵ Skolverket, (21 mars 2018) Hämtad 8 augusti från: <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-03-21-familjebakgrundens-betydelse-for-betygen-har-okat>